

Likovne vrijednosti slikovnica u poticanju dječjega razvoja

Sokač, Anamaria

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:544591>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Anamaria Sokač

Likovne vrijednosti slikovnica u poticanju dječjega razvoja

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Likovne vrijednosti slikovnica u poticanju dječjega razvoja

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Likovna metodika u integriranom kurikulumu II

Mentor: doc.dr.sc. Anita Rončević

Student: Anamaria Sokač

Matični broj: 0299012686

U Rijeci,

rujan, 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.

Anamaria Sokač

Sadržaj

Izjava o akademskoj čestitosti	4
SAŽETAK	i
SUMMARY	ii
1. UVOD	i
2. SLIKOVNICA	2
2.1. Vrste slikovnica	2
2.2. Tekst u slikovnici	4
3. POVIJEST SLIKOVNICE	6
3.1. Povijest slikovnica u Republici Hrvatskoj	7
3.2. Razvoj slikovnica u svijetu	9
4. FUNKCIONALNA SVRHA SLIKOVNICE	11
4.1. Estetska funkcija	11
4.2. Iskustvena (i socijalizacijska) funkcija	11
4.3. Spoznajna funkcija	11
4.4. Zabavna funkcija	11
4.5. Informacijsko-odgojna funkcija	12
4.6. Govorno-jezična funkcija	12
5. RAZVOJNI ZNAČAJ SLIKOVNICE U ŽIVOTU DJETETA	13
5.1. Što se slikovnicom ostvaruje u razvoju djece?	13
5.2. Kriteriji kvalitetne slikovnice	14
5.3. Odgojni značaj slikovnice u životu djeteta	17
5.4. Slikovnica kojom se prati cjeloviti razvoj djeteta (slikovnice za svaku dob)	17
5.5. Početno opismenjavanje djece rane i predškolske dobi slikovnicama	18
6. LIKOVNE VRIJEDNOSTI SLIKOVNICE	21
6.1. Razvoj likovnih sposobnosti i djetetove osjetljivosti za estetiku	21
6.2. Ilustracija	22

6.2.1. Boja ilustracija	24
6.2.2. Emocionalni doživljaj likovnih elemenata u slikovnicama	25
6.2.3. Likovne tehnike u izradi ilustracija	28
6.3. Format slikovnice.....	29
6.4. Naslovna stranica.....	30
6.5. Uvez	30
6.6. Korice.....	31
ZAKLJUČAK.....	32
LITERATURA	33

SAŽETAK

Pojam slikovnica i njena povijest je istražena radi novih spoznaja o slikovnicama namijenjenih djeci različitih dobi te njezinom razvoju u prostoru današnje Hrvatske, ali i u svijetu. U radu će se pobliže sagledati potencijalni upliv slikovnice u dječjem razvoju kao primarna dječja literatura i na koji se način likovnim elementima utječe na razvoj djeteta, njegov osjećaj za estetiku, spoznavanje svojih osjećaja i na djetetovo vlastito likovno stvaralaštvo.

Od velike je važnosti da se djetetu čita od najranije dobi kako bi ono već tada usvajalo jezik i pojmove koji se nalaze oko njega. U radu se pobliže opisuju elementi koji se tiču forme i fizičkog izgleda slikovnice te na koji se način njima utječe na djetetov rast i razvoj.

U zaključku rada navedeno je kako se slikovnicom može u velikom djelu potpomoći rastu i razvoju djeteta na gotovo svim razvojnim cjelinama, od osobnog likovnog stvaralaštva, emocionalnog shvaćanja svijeta oko i unutar djeteta do učenja novih pojmova, susretanja sa novim situacijama i rješavanju problema.

Ključne riječi: slikovnica, likovne vrijednosti slikovnice, razvoj djeteta, ilustracija, likovni elementi.

SUMMARY

The concept of picture books and its history was researched for new knowledge about picture books intended for children of different ages and its development in Croatia and in the world. This paper will take a closer look at potential influence of picture books as a primary children's literature and how art elements affect a child's development, his sense of aesthetics, knowledge of his own feelings and in what way it can influence a child's own art.

It is very important that the child is read to from an early age so that they can study the language and the concepts around them. The paper describes the elements concerning the form and physical appearance of the picture book in more detail and how they affect the child's growth and development.

In the conclusion of this paper it is said how picture books can greatly support the growth and development of the child in almost all developmental units, from personal artistic performance, emotional understanding of the world around and within the child to learning new concepts, encountering new situations and problem solving.

Keywords: picture book, artistic values of a picture book, child development, illustration, artistic elements.

1. UVOD

U radu se interpretira slikovnica kao primarna knjiga djeteta te se obrazlažu vrijednosti slikovnice koje se mogu iščitati njenim likovnim elementima. Istražuju se elementi slikovnica koji se tiču likovnosti, od važnosti korištenja boja u slikovnicama te njihovom podudarnošću za korištenjem u određenim uzrastima djeteta, korica kao prvim djelom s kojim se čitatelji susreću i stječu prvi dojam o knjizi te ponajviše se istražuje utjecaj ilustracija i nekih njenih elemenata te kako oni u potpunoj suglasnosti utječu na čitatelja.

Tema rada je odabrana radi stajališta da su slikovnice još uvijek nedovoljno istraženo područje literature pa bi bilo interesantno povezati likovne elemente unutar slikovnice s načinom na koji se njima utječe na dijete, a time i na područja njegova rasta i razvoja.

U radu je primarni fokus bio na eksplorativnom, teorijskom istraživanju poznatih i manje poznatih podataka o slikovnicama. U prvom djelu istražuje se povijest slikovnica od njenog nastanka i način na koji je društvo percipiralo slikovnice tada prema suvremenom shvaćanju slikovnica i njenih vrijednosti. Istražuju se njene dobrobiti, odnosno prednosti u korištenju slikovnica u odgojno-obrazovnom radu s djecom, koliko u odgojno-obrazovnoj skupini, toliko u djetetovom vlastitom domu. U glavnom djelu se dublje istražuju likovni elementi slikovnice koji se tiču njene ilustracije, kompozicije unutar same slikovnice te načine na koji spomenuti elementi zajedno utječu na doživljaj slikovnice i razvoj određenih karakteristika kod djece.

Cilj rada bio je pobliže istražiti i uvrstiti koji elementi slikovnica imaju najveću vrijednost u ostvarenju odgojno-obrazovnih ciljeva u djece te koja je uloga likovnih elemenata u slikovnici za ostvarenje tih odgojno-obrazovnih nastojanja.

2. SLIKOVNICA

Slikovnica je knjiga za djecu te je ujedno i prvo štivo s kojim se dijete može susresti u svojoj ranijoj dobi. Ona je posebno štivo izrađeno da njome rukuje dijete, primarni korisnik je dijete te su time i teme koje se u slikovnici obrađuju one koje djeci mogu biti bliske i zanimljive. Slikovnica je smatrana savršenom dječjom knjigom od strane mnogih autora (Crnković, Težak, 2002., prema Verdonik, 2015). Ona je splet teksta i ilustracija koje priči daju dvodimenzionalni oblik tvoreći događaje, likove, okruženje i atmosferu. Kvaliteta je osigurana kroz razumijevanje i suradnju autora i ilustratora koji rade na slikovnici, a neki autori (Batinić, Majhut, 2000, prema Šišnović, 2011) također zagovaraju mogućnost autora teksta i ilustracija da budu ista osoba kako bi se naum pisca mogao na najbolji način prikazati i u slikama. Kao prva knjiga djeteta, ona označava prijelaz iz situacijskog konteksta u simbolički. Osim toga, slikovnica može potaknuti dijete da spozna svijet oko sebe, doživi nove emocije, otkrije pisanu riječ kao medij prenošenja informacija, razvija djetetove spoznaje i govor te djetetu bogati vokabular i zadovoljava dječju potrebu za učenjem novih spoznaja (Majhut, Zalar, 2008).

Sadržajem slikovnice djeca primaju informacije o boji, skladu i veličinama te slikovnicom mogu stvoriti prvi doticaj s umjetnošću. Tekstom koji ju ispunjava se može služiti poticajem za širenjem vokabulara i za učenjem novih riječi, govora i načina izgovaranja te za intelektualnim razvojem. Slikovnice koje se sastoje od teksta u stihu i rime u djeci može pobuditi interes za poezijom te ih može nagnati da i sami eksperimentiraju i tvore pjesme u rimi (Posilović i sur., 1986., prema Šišnović, 2011). Često je dobro da slikovnica bude izazovna djetetu – ne prezahtjevna ili prejednostavna – već da se nalazi na jednoj razini više od djetetovih trenutnih saznanja i sposobnosti kako bi se dodatno bogatilo njegovo znanje i oplemenjivao njegov zdrav razvoj na svim područjima.

Slikovnica je primarna, glavna vrsta dječje književnosti koja ispunjava tri kriterija za ovu kategorizaciju: one su pisane za djecu, junaci su djeca ili bića bliska djeci te ih nakladnici i knjižničari svrstavaju u dječju literaturu (Crnković, Težak, 2002).

2.1. Vrste slikovnica

Klasifikacija slikovnica prema njihovoj vrsti raznovrsna je te veliki broj autora, pedagoga i nakladnika iznose svoju podjelu; iz tog razloga danas ne postoji univerzalan kriterij prema kojem se one razvrstavaju. Majhut i Zalar (2008) donose jednu širu i često korištenu klasifikaciju u kojoj se slikovnice svrstavaju prema svom obliku, sadržaju, strukturi izlaganja, likovnoj tehnici i sudjelovanju recipijenta.

Prema obliku, autori ovdje svrstavaju šest oblika slikovnica: *leporello*, pop-up slikovnice, nepoderive slikovnice, slikovnica igračka, multimedijaska slikovnica i elektronička slikovnica. *Leporello* slikovnica je posebna prema svome obliku gdje se ona otvara poput harmonike, na svakoj se stranici nalazi jedna slika, odnosno ilustracija, koja djeluje kao zasebna cjelina. Pop-up slikovnice sastoje se od dvodimenzionalnih oblika, slika i ilustracija koje, otvaranjem stranica, iskaču iz svog dvodimenzionalnog lika i postaju trodimenzionalne. Nepoderive slikovnice su slikovnice koje se izrađuju iz materijala koji se ne mogu raskidati ili poderati, često su to plastične ili platnene slikovnice. Slikovnica igračka sadrži interaktivne sadržaje kojima djeca mogu manipulirati pri listanju slikovnice. Multimedijalna slikovnica, osim klasične ilustracije i teksta, sadrži i tekstni zvuk. Elektronička slikovnica također sadrži ilustraciju i tekst, ali ona primjenjuje i modernu tehnologiju u svom korištenju (Majhut, Zalar, 2008).

Prema sadržaju, Majhut i Zalar (2008) tvrde kako slikovnica može biti o gotovo bilo čemu što je tematski obradivo. Najčešća tematika slikovnica uključuje djetetov svakodnevni život, životinje, prirodu, abecedne sadržaje, fantastiku, igre te mnoge druge.

Prema strukturi izlaganja, autori ih dijele na narativne i tematske slikovnice. Narativne slikovnice odlikuje činjenica da je pripovjedač istovremeno i narator priče. Ove slikovnice se najčešće sastoje od više kraćih priča ili samo jedne priče koja se nastavlja kroz cijeli tekst. Kada se priča o narativnim slikovnicama, najčešće se priča o djelima koja nastaju preradom bajki. Tematskim se slikovnicama prikazuje svakodnevni život djeteta, ponovno koristeći teme poput, najčešće, obitelji, prirode, životinja i slično. Tematske se slikovnice dodatno dijele na poučne, odnosno informativne, slikovnice i na umjetničke slikovnice (Majhut, Zalar, 2008).

Prema likovnim tehnikama koje se koriste za izradu slikovnica, autori su ih podijelili na fotografske slikovnice, lutkarske slikovnice, strip slikovnice, slikovnice stvarnih dječjih crteža i crteža umjetnika i interaktivne slikovnice. Fotografske slikovnice sastoje se od fotografija. Lutkarske slikovnice nastaju izradom lutaka od različitih materijala. Strip slikovnice spoj su stripa i slikovnice. Slikovnice stvarnih dječjih crteža i crteža umjetnika nastaju korištenjem stvarnih radova djece i umjetnika. Interaktivne slikovnice nastaju praćenjem djetetova zanimanja u procesu igre i njegove motivacije (Majhut, Zalar, 2008).

Prema sudjelovanju recipijenta, Majhut i Zalar (2008) navode da postoje slikovnice kojima dijete može baratati samostalno, ali postoji i veliki broj slikovnica u kojem je potrebno aktivno

sudjelovanje odraslih osoba u provođenju aktivnosti vezanih uz slikovnice, često u obliku pripovjedača koji će služiti kao posrednik između djeteta koje još ne zna čitati i slikovnice.

Autori Zalar i Majhut (2008) također spominju pojavnost problemskih slikovnica kao slikovnica u kojima se predstavljaju teme o kojima se prije nije smjelo pričati s djecom. To su takozvane tabu teme kojima se ove slikovnice bave, a uz pomoć istih djeca bolje upoznaju vlastite osjećaje, mogu se povezati sa likovima u priči i shvatiti vezu sa vlastitim iskustvima i doživljajima u suživotu sa obitelji i društvom, otkriti skrivene probleme u vlastitom životu, a moguće naći i način kako se nositi sa negativnim osjećajima, prihvatiti ih ili čak naći rješenje za nastali problem. Također, autori ih nazivaju i terapeutskim slikovnicama jer se mogu koristiti i u terapeutske svrhe te djeci pružaju osjećaj da nisu sama i nude im nadu (Čičko, 2000, prema Badurina-Tomić, 2019).

2.2. Tekst u slikovnici

Uvjetovano količinom teksta, slikovnice mogu biti bez riječi, piktografske, sa minimalnom količinom teksta, u stihovima ili u prozi (Majhut, Zalar, 2008). Koju god količinu teksta slikovnica sadržavala, i dalje vrijedi pravilo kako je slikovnica objedinjenje teksta i ilustracije i dok slikovnica može postojati kao takva bez teksta, ne može bez slike (Crnković, Težak, 2002). Kod čitanja slikovnice, ono ne teče strogo linearno kao što to biva u romanima, poeziji i drugim žanrovima književnih djela; u slikovnicama čitatelj postaje promatrač događanja, sudionik koji čita tekst slikovnice istovremeno otkrivajući detalje ilustracijama koje mogu sadržavati dodatno značenje (Kalić, 2018). Čitanjem slikovnice, čitatelj također stvara vlastito značenje iste, može poistovjetiti sebe sa likom ili radnjom koja se odvija na stranicama sa stvarnim životom. To se najbolje može vidjeti u slikovnicama bez teksta, u kojem je čitatelj taj koji stvara radnju, dijalog, interpretira slike i prisutne emocije kod likova te sam stvara uzročno-posljedične veze pojedinih situacija prikazanim na ilustracijama.

Prema Zalar i Majhut (2008), tekst u slikovnici služi kako bi dijete otkrilo medij i pisanu riječ kao način izražavanja te kako bi u djeci potaknulo emocije, razvio djetetove spoznaje i nove načine kojima može doći do njih, bogati djetetov vokabular i razvija sam govor. Također, autori opisuju kako slikovnica dijete uvodi u situacijski kontekst nakon simboličkog. Tekst u slikovnicama može služiti kao stepenica k čitalačkim i pismenim sposobnostima (Novović, Popović, 2020). Slikovnica kao pisano-ilustrirani medij namijenjen djeci može djecu potaknuti na istraživanje, pobuditi ljubav za čitanjem i istraživanjem svijeta pisanom riječi te ponovno

pričom napisanom u istima nagnati dijete na smišljanje vlastitih, time dalje razvijajući djetetovu kreativnost.

3. POVIJEST SLIKOVNICE

Kada pričamo o dječjoj književnosti, osim bajki, priča, romana ili poezije za djecu, vrlo često se spominje i slikovnica kao jedno od glavnih štiva sa kojima se djeca susreću (Crnković, Težak, 2002). Djeca predškolske dobi upoznaju se sa slikovnicom još u vrlo ranom djetinjstvu i nerijetko je upravo ona prva knjiga koju uzimaju u ruke iz radoznalosti i nerijetko šarolikog, zaigranog izgleda. Slikovnica kao kombinirana knjiga za djecu koja se sastoji od zbirke ilustracija i riječi (Šišnović, 2011., prema Hlevnjak, 2000) se može smatrati i savršenim predmetom iz kojeg će djeca, uz zabavu i šarolikost njenog sadržaja, moći učiti. Tematike današnjih slikovnica blisko su povezane uz učenje osnovnih pojmova te djeci približavaju stvarnost i svijet oko njih.

Također, slikovnice pomažu djeci predškolske dobi da povežu predmete s kojima još nisu upoznati putem slika i ilustracija od kojih se slikovnica sastoji, a uz njih je najčešće starija osoba koja im čita i pokazuje slike. Ovim putem, djeca se ujedno mogu igrati i zabaviti, ali slikovnice također mogu služiti u njihovom odgoju te u započinjanju svog učenja čitanja i upoznavanja slova.

Jedna od prvih takozvanih „slikovnica“, odnosno preteča slikovnice, je bila enciklopedija namijenjena djeci koju je napisao češki pedagog Jan Amon Komensky, a objavljena je 1658. godine pod nazivom „Vidljivi svijet u slikama“ („*Orbis Sensualim Pictus*“) (Epstein, 1991).

Međutim, kasnije, 1845. godine, je objavljena njemačka slikovnica „Janko Raščupanko“ („*Der Struwwelpeter*“) autora Heinricha Hoffmana koja se svrstala u takozvanu „crnu pedagogiju“ jer ju karakterizira manipulacija koja se može iščitati iz pretjerano negativnih posljedica koje će se dogoditi učini li dijete nešto loše. S druge strane, pridržavaju li se djeca pravila i čine li dobro, govoreno im je kako će dobivati nestvarne, ali čudesne nagrade. Slikovnice crne pedagogije su postojale kako bi djecu stavile u red te kako bi im prenijela „znanje“ kako se trebaju suzdržavati od pretjerane razigranosti. Time ih se sputavalo u aktivnosti koju djeca najviše vole – igre – zbog neopreznosti svog ponašanja ili neposlušnosti prema naredbama starijih dok se igra provodila (Batinić, 2005). Što se tiče takvih slikovnica, one se danas ne bi trebale koristiti kao način zastrašivanja, odnosno davanja lažne nade za čudesnim nagradama učini li dijete nešto dobro, ili okrutne kazne učine li nešto loše. Ovakve slikovnice su u početku smatrane dobrim knjigama vjerojatno jer se smatralo kako su djeca nesposobna i raskalašena, previše zaigrana i neozbiljna te se primjenom ovakvih slikovnica nastojalo poučiti ih stvarnosti odrasloga života. Međutim, danas postoje bolje alternative poučavanja djece pravilnome

ponašanju, kako kroz literaturu i slikovnice, tako i obrazovanjem, pravilnim odgojem u kojem su uključeni roditelji i djelatnici raznih odgojno-obrazovnih ustanova. Uostalom, kvalitetnije ponašanje se očekuje od djece kojoj se stvarnim razlozima objasni zašto je nešto loše, a nešto drugo dobro. Zastrašivanjem djecu možemo oštetiti, a primjerenim razgovorom ih poučiti za njihovu budućnost te kako se treba pravilno postupati.

Prve slikovnice bile su didaktičke uloge, međutim kasnije im se pridaje i veći umjetnički značaj te pozornost. Slikovnice, kroz povijest, su bile nadomjestak igrački koje su tada bile preskupe ili jednostavno nedostupne širokome sloju ljudi. U kontekstu društvenih slojeva, postoji dokaz kako je i samo posjedovanje slikovnice bila značajka prestiža jer osoba kojoj pripada slikovnica ima sposobnost čitanja, dok postoji veliki broj ljudi koji su u to vrijeme bili nepismeni (Miljan, 2013).

3.1.Povijest slikovnica u Republici Hrvatskoj

Današnji izvori o razvoju i samom nastanku literature za djecu na području današnje Republike Hrvatske veoma je oskudna. Međutim, postoji nekoliko dokaza kako je slikovnica bila prisutna na ovim područjima još u početku 20. stoljeća. Citat autorice Marije Jambrišak koji govori o slikovnicama koje su bile korištene na početku 20. stoljeća na području Hrvatske kaže sljedeće:

„Posebna vrst igračaka jesu slikovnice. No takove igračke imadu samo onda pravu vrijednost ako majka, baka, otac ili tko drugi sjedne uz dijete, pa živism pripovijedanjem mrtvim slikama podaje život; djeca pitaju, odgovaraju, slušaju i gledaju tako zadubeno, da kod toga zaborave i na jelo i na pilo.“ (1901.: 97).

Iz ovoga se može zaključiti kako su slikovnice imale najveću važnost tek onda kada bi se obitelj mogla okupiti te zajedno sa djetetom provesti vrijeme čitajući, proučavajući slike te analizom i propitkivanjem doći do odgovora koje će zadovoljiti dijete. Slikovnica je bila cijenjena igračka za onoga tko ju posjeduje, a mogla je okupiti mnogo ljudi koji su se s njome mogli igrati istovremeno, učeći i interpretirajući je zajedno sa drugima.

Međutim, još jako dugo vremena se slikovnica smatrala igračkom, a igračke i igre su u to vrijeme imale negativnu konotaciju time što su mnogi odrasli smatrali kako je ono bilo neozbiljno traćenje vremena, bez ozbiljnog cilja ili ponašanja, ali ponajviše se smatralo kako je igračka ono čime se djeca igraju, ali u negativnom smislu (Hameršak, 2014).

Velik broj slikovnica u Hrvatskoj, ne znajući točan broj koliko ih je tada postojalo, nisu sačuvani. Hameršak (2014) tvrdi kako je to prvotno zbog primarnih korisnika slikovnica, djece,

koja se u djetinjstvu prema slikovnicama odnose grubo jer drugačije ne znaju; drugi razlog tomu može biti upravo iz činjenice što se smatralo da su slikovnice veoma neozbiljne te su bile podcijenjene pa se njihovi korisnici, koliko djeca, toliko i roditelji, nisu trudili sačuvati ih. Batinić i Majhut (2001, prema Hameršak, 2014) dalje govore kako je veliki broj slikovnica na našem području izgubljeno, točnije, 245 slikovnica koje su bile objavljene od sredine 19. stoljeća do 1945. godine; uspjeli su pronaći 105 djela, međutim nisu vidjeli 95 primjeraka, odnosno više od trećine slikovnica objavljenih prije 1945. godine (Hameršak, 2014).

Autori prvih tekstova koji se koriste u slikovnicama na našem prostoru su bili Ljudevit Varjačić, Josip Milaković, August Harambašić, Zmaj Jovan Jovanović, Milka Pogačić, Antonija Cvijić i naposljetku Stjepan Širola. Ilustratori za slikovnice su u početku bili Njemačkog, Engleskog, Francuskog i Češkog podrijetla, a poznatija autorica je Emily Harding (Majhut, 2013). Prva slikovnica hrvatskih autora se smatra *Sveti Nikola u Jugoslaviji* čiji su autori nepoznati, kao i većina autora sa hrvatskoga područja kroz 18. i prvu polovicu 19. stoljeća. Ova je slikovnica objavljena 1922. godine. Ona je u osnovi namijenjena djeci, međutim ona prerasta u parodiju koja govori o tadašnjem političkom i ekonomskom stanju u Jugoslaviji (Majhut, 2013). Poznatiji hrvatski tekstopisci iz ranijih izdanja slikovnica na ovome području bili su Dinko Chudoba (često se predstavlja pod pseudonimom D. T. Vragoba), Rikard Katalinić Jeretov, Josip Milaković, Milan Ogrizović, Milka Pogačić, Vladimir Prebeg, Mira Preisler, Zlatko Špoljar, Iso Velikanović i Josip Vitanović (Martinović, Stričević, 2011). Prva autorica teksta za slikovnicu na hrvatskom bila je Ivana Brlić-Mažuranić s ilustratorom Vladimirom Kirinom; u suradnji su izradili slikovnicu „*Dječja čitanka o zdravlju*“ koja je objavljena 1927. godine kojom se poučio dio stanovništva o zdravim životnim i higijenskim navikama. Dinko Chudoba smatra se najdjelotvornijim autorom stihova za slikovnice do 1945. godine (Majhut, Zalar, 2008). Nakon objavljivanja prve slikovnice Ivane Brlić-Mažuranić sa ilustratorom Vladimirom Kirinom, postavljena su visoka očekivanja za ilustratore koji bi išli njihovim stopama; kasnije se javljaju jedni od poznatijih ilustratora toga doba: Andrija Maurović, C. Becić, V. Pintarić, Lj. Kare i drugi (Majhut, Zalar, 2008).

Slikovnice namijenjene djeci na području Hrvatske nastaju u drugoj polovici 19. stoljeća. Slikovnica „*Domaće životinje i njihova korist*“ objavljena je od nakladnika Lavoslava Hartmana 1862. godine, koja je danas izgubljena (Hameršak, 2014). Slikovnice koje je nakladnik Lavoslav Hartman objavljivao bile su podređene poučnim svrhama kao što su učenje njemačkog jezika, proučavanju novih tema i slično. S druge strane, nakladnici Mučnjak i Senftleben osamdesetih godina 19. stoljeća objavljuju slikovnice „*Priča o obuvenom mačku*“ i

druge čija je svrha bila isključivo zabava. U to vrijeme, običaj hrvatskih nakladnika za slikovnice (Mučnjak, Kugli, Trpinac, Margold) bila je da gotove ilustracije i klišeje naručuju iz inozemstva te im nakon toga dodaju tekst. Također, često su slali hrvatski tekst prema kojima su se radile ilustracije te su se odmah i same slikovnice tiskale u drugim zemljama; najčešće su to bile Njemačka i Engleska. Odabir ilustracija nije bio najbolji jer nije pratio interes djece ili primjerenost njihovoj dobi, a često su se birale iz komercijalnih razloga, odnosno manje novčane vrijednosti kojom se može steći veća dobit (Majhut, Zalar, 2008).

Danas poznatije slikovnice hrvatskih autora su *Dome, slatki dome* Svjetlana Junakovića, *Knjiga čarobnih formula* Stanislava Marijanovića, te *Ptica i brod* i *Uvala* Vjekoslava Voje Radoičića. Za vrijeme drugog svjetskog rata, hrvatske slikovnice poprimile su gotovo sve poznate forme, a postojale su i slikovnice čiji su i autori i ilustratori bili djeca. Ta je slikovnica danas poznata pod imenom *Slikovnica o Žarku, Marku i Šarku* iz 1937. godine. Hrvatske predvođene izdavačke kuće slikovnica za djecu su Mladost i Školska knjiga do osamdesetih godina dvadesetog stoljeća, a objavljuju i inozemna izdanja slikovnica (Majhut, Zalar, 2008). Neki od autora slikovnica koji su se afirmirali i u inozemstvu bili su Svjetlan Junaković, Dubravka Kolanović, Ivan Antolčić, Radovan Devlić, Ivan Lacković Croata te mnogi drugi. Od autora mlađe generacije možemo istaknuti Piku Vončinu, Darka Macana, Marijana Jelić i druge. Također, važno je spomenuti kako neki autori i književnici dobivaju ideje za svoje knjige iz slikovnica: Luko Paljetak, Grigor Vitez, Gustav Krklec, Vesna Parun, i drugi (Majhut, Zalar, 2008).

Završetkom Domovinskog rata, izdavačka se scena dijeli na veći broj izdavačkih kuća, a knjiga za mlade i dječja književnost poprima noviji oblik; hrvatski se autori učlanjuju u međunarodno udruženje IBBY, *International Board on Books for Young People*, nakon čega se hrvatska knjiga za djecu promovira na međunarodnoj razini izložbi i sajmovima ilustracija i knjiga za djecu (Majhut, Zalar, 2008).

3.2. Razvoj slikovnica u svijetu

U Engleskoj i Njemačkoj prve se slikovnice pojavljuju u početku osamnaestog stoljeća, a Europskim začetnikom i ostvarenim piscem slikovnica smatra se weimarski nakladnik Justin Bertuch. Bertuch 1792. godine objavljuje *Slikovnice za djecu* koja se sastojala od 12 svezaka sa oko 6000 bakroreza koje je pokušao učiniti dostupnima i obiteljima slabijeg imovinskog statusa prodavajući ih i zasebno. Lothar Meggendorfer izrađuje svoje takozvane *pop-up* slikovnice koje su bile slikovnice izvedene na jedan novi, maštovit način. Krajem devetnaestog

stoljeća estetika slikovnice postaje izričito važna u Engleskoj; to se može vidjeti u radovima engleskih pisaca Kate Greenway, Waltera Cranea i Randolpha Caldecotta. U Engleskoj se objavljuje serija slikovnica na životinjskoj tematici, *Priče o Petru Zecimiru – The Tales of Peter Rabbit*, autorice Helen Beatrix Potter koja početkom 20. stoljeća nedugo nakon objavljivanja postaje prvom klasičnom knjigom za malu djecu (Majhut, Zalar, 2008).

Tridesetih godina dvadesetog stoljeća u francuskoj djeluje autor Jean de Brunhoff koji objavljuje poznate slikovnice o sloniću Babaru, a četrdesete i pedesete obilježavaju slikovnice Dr. Seaussa, odnosno autora Theodora Seussa Geisela duhovitog karaktera koje su poticale dječju maštu, početno čitanje te učenje engleskog jezika. Pedesetih godina u Nizozemskoj Dick Bruna objavljuje estetski i tekstualno jednostavne slikovnice o zecu Nintje, danas poznatija imenom Miffy prema engleskom prijevodu iz 1955. godine. U Americi šezdesetih godina Maurice Sendak, oslikavajući dječju podsvijest, objavljuje slikovnice *Tamo gdje su divlje stvari*, u originalu *Where all the wilde things are*, te pisac Sheldon Allan Silverstein postaje poznat po slikovnici *Drvo ima srce (The Giving Tree)*. Horst Eckert, poznat kao Janosch, piše slikovnice o Medi i Tigriću u kojem govori o važnim vrijednostima i smislu života te se snažno afirmira sedamdesetih i osamdesetih godina. Nedugo zatim, na Zapadu i Istoku se intenzivnije razvija umjetnost pisanja i ilustriranja slikovnica za djecu, neki od autora koji su značajniji u Engleskoj su Quentin Blake (slikovnice *Kakadui, Klaun*) i Helen Cooper (slikovnice *Juha od bundeve, Medvjed pod stubama*) te u Italiji Eva Montanari (slikovnica *Tko zna kako izgleda krokodil...*) i Roberto Innocenti (*Rose Blanche* i *Erikina priča*) i mnogi drugi (Majhut, Zalar, 2008).

4. FUNKCIONALNA SVRHA SLIKOVNICE

4.1. Estetska funkcija

Ilustracije, obojenost i ispunjenost slikovnica u djeci može razvijati osjećaj za lijepo, emotivnost i utječe na djetetove emocije te razvija djetetov ukus (Hlevnjak, 2000., prema Šišnović, 2011). Estetska privlačnost slikovnice kod djeteta je najvažnija stavka iz koje se onda razvija interes za njenim sadržajem.

4.2. Iskustvena (i socijalizacijska) funkcija

Čitanje slikovnica može biti i društvena aktivnost u kojoj sudionici mogu biti djeca i odgajatelj, dijete i članovi obitelji. Nerijetko, u aktivnosti čitanja ili listanja slikovnice djeca mogu dijeliti svoje stavove o pročitanoj djelu, mogu ponavljati za čitateljem ili odgovarati na pitanja koja se mogu postaviti tijekom i nakon čitanja slikovnice. Na taj način djeca mogu podijeliti svoja dosadašnja iskustva sa iskustvima roditelja ili odgajatelja te na taj način mogu podijeliti i uočiti razlike u svojim odgovorima. Također, iz navedenog se mogu vidjeti i socijalizacijska određenja iz kojih djeca jačaju svoje odnose sa osobama iz svoje okoline, stvaraju nova prijateljstva i uče o suradnji sa odraslima i svojim vršnjacima (Hlevnjak, 2000., prema Šišnović, 2011). Iz razloga što se slikovnicama djeci nastoje prenijeti određene vrijednosti, norme i pravila, kao i poželjne vrline u društvu u kojem žive, također ih karakterizira i takozvana društvena funkcija jer djecu pripremaju na život u društvu.

4.3. Spoznajna funkcija

Spoznajnom funkcijom slikovnice, djetetu se približavaju neki svakodnevni događaji i predmeti, kao i oni s kojima se dijete tek upoznaje. Dijete čitanjem i proučavanjem slikovnice ima mogućnost spoznavanja samog sebe, svijeta koji ga okružuje, potencijalnih događaja u djetetovu životu, kao i aktualnih tema koje su možda primjerenije obrazložene u pisano-ilustriranom obliku koji je prvobitno namijenjen za dijete rane i predškolske dobi (Čačko, 2000., Centner, 2007., prema Šišnović, 2011).

4.4. Zabavna funkcija

Učenje igrom je za djecu najefektivnije te je iz tog razloga važna zabavna funkcija slikovnice. Dijete bi iz slikovnice trebalo primiti informacije o vanjskome svijetu, situacijama i pojmovima te bi trebalo moći učiti iz njih, a dokazano je da je najbolji način učenja za djecu kroz igru i zabavu. Osim toga, kroz zabavu djeca mogu razvijati svoju maštu, pogled na svijet te širi svoje vidike, upoznavati se sa knjigom i dijete upoznaje njenu uporabnu vrijednost (Šišnović, 2011).

4.5. Informacijsko-odgojna funkcija

Informacijsko-odgojnom funkcijom dijete dobiva mogućnost razvijanja mišljenja, odnosno, uči sposobnosti analize, sinteze, usporedbe i uopćavanja. Ovom funkcijom dijete se uči razumijevanju uzročne veze među događajima i pojavama, uči na koje načine može sakupiti informacije koje su mu potrebne te se uči rješavanju problema (Čačko, 2000, prema Martinović, Stričević, 2011).

4.6. Govorno-jezična funkcija

Ovim i sličnim aktivnostima potiče se dječji govor, njegov razvoj te usvajanje novih riječi, kao i vježbanje samog govora i komunikacije djeteta sa njegovom socijalnom okolinom. Čitanjem slikovnica, dijete se uči pravilnoj strukturi rečenice, bogati svoj vokabular, te niz drugih predčitačkih vještina (Martinović, Stričević, 2011).

5. RAZVOJNI ZNAČAJ SLIKOVNICE U ŽIVOTU DJETETA

5.1.Što se slikovnicom ostvaruje u razvoju djece?

Već u funkcionalnoj svrsi navedene su neke praktične dobrobiti slikovnica i njihove primjene u odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi. Činjenica je da je slikovnica u odgojno-obrazovnoj funkciji nedovoljno istražena, koliko od strane roditelja, toliko i od odgajatelja i djelatnika odgojno-obrazovne institucije te je neshvaćeno u kojoj količini ona može biti implementirana u procesu učenja. Međutim, na koji se način mogu provoditi aktivnosti s djecom koje uključuju čitanje, listanje i proučavanje slikovnice? Kojim se aktivnostima mogu obavljati funkcije kojima se doprinosi dječjem zdravom razvoju u svim područjima, razvoju njihove mašte i kreativnosti?

Autori Posilović i sur. (1986., prema Šišnović, 2011) ističu kako se slikovnice mogu koristiti u dramaturške svrhe. U ranoj dječjoj dobi simbolička igra ima velik značaj u razvoju djetetovih društvenih sposobnosti; u simboličkoj igri, podvrsti igre pretvaranja, dijete projicira svoje ili tuđe emocije u raznim danim scenarijima ili izmišljenim odnosima (Starč i sur., 2004). Najjednostavniji primjer simboličke igre uz upotrebu slikovnice može biti igranje uloga likova koji se spominju u književnom djelu – na taj način djeca dobivaju bolji uvid u emotivna stanja koja likovi iz priče mogu osjećati u danom trenutku, doživljavaju ih te imaju priliku iskusiti ih pretvarajući se da su ona. Na taj način bolje spoznaju sebe, svijet koji ih okružuje, ali i ljude i prepoznavanje njihovih osjećaja. Dalje, u dramskoj igri mogu se koristiti i pomagala kao što su lutke koje mogu dobiti gotove ili ih mogu sami izraditi što bi dodatno pridonijelo njihovom motoričkom razvoju, ali i razvoju njihovih likovnih sposobnosti – upoznali bi nove materijale za rad koje bi oblikovali i spajali zajedno u lik kojim bi dočarali događanja iz priče koju su odlučili predstaviti ili koju će improvizirati (Šišnović, 2011).

Samo proučavanje slikovnica može imati veliki značaj za djecu – ovdje mogu poslužiti slikovnice koje se sastoje isključivo iz ilustracija i slika. Slikovnicama bez teksta čitateljima se omogućuje da sami izmisle priču i događaje koji mogu dovesti do završnog ishoda priče. Ovakvim slikovnicama potiče se dječja maštu i razvija se osjećaj samoučinkovitosti i samopouzdanja jer će na ovaj način sama izmisliti svoju slikovnicu smišljajući tijekom radnje priče iz jednostavnog iščitavanja slika kojima je ona ispunjena. Što se tiče slikovnica s tekstualnim djelom, djeca se mogu učiti predčitačkim sposobnostima, mogu bogatiti svoj vokabular, razvijaju vlastite stavove i mišljenja komentiranjem i promišljanjem o pročitanoj slikovnici. Aktivnostima koje mogu uslijediti iz čitanja slikovnica djeci, može se dalje razviti i dječja pažnja i koncentracija na aktivnost koja se događa u danom trenutku, ponovno, iz

čitanja s djecom, oponašanja likova ili glasanja životinja koje se spominju u slikovnici, oponašanja njihova kretanja ili ponašanja, i slično (Šišnović, 2011).

Slikovnica kao prva knjiga djeteta ispunjena je ilustracijama i riječima, odnosno likovnim i literarnim djelom. Navedenim elementima slikovnice smatra se da je slikovnica ključan predmet u ranom opismenjavanju djece rane i predškolske dobi jer se slika i tekst slikovnice upotpunjavaju, a slika riječi daje značenje, pojam postaje vizualno prikazan za dijete kojemu još ono možda nije poznato. Kada je tekst slikovnice izrađen iz riječi koje označavaju svakodnevne predmete iz njihove neposredne blizine (odjevni predmeti, hrana, namještaj, igračke i slično) koji su djeci poznati i koje i samo spominje, može se olakšati njihovo dugoročno usvajanje, ali i mogu služiti kao podloga nakon koje će dijete učiti fraze, izraze, nove riječi i složenije rečenične strukture (Gilha Selan, 1971., prema Martinović, Stričević, 2011). Međutim, kako bi se osiguralo očuvanje dječje pažnje i izbjeglo dolaženje do zabune pri slušanju čitanja slikovnice, rečenične strukture u slikovnicama moraju biti jednostavne i one moraju biti kratke, sastojati se od četiri do pet riječi, ovisno o dobi djeteta. Složenije rečenične strukture ponovno moraju biti što jednostavnije, a izričito se mora izbjegavati inverzija (Furlan, 1963., prema Martinović, Stričević, 2011).

5.2. Kriteriji kvalitetne slikovnice

Pri odabiru kvalitetne slikovnice, važno je voditi se djetetovim interesima, sposobnostima, zanimanjima i potrebama. Također, važno je da slikovnica bude prilagođena djetetu na način da odgovara njegovoj dobi i cjelokupnom razvoju. Iz rastuće popularnosti slikovnice kao dječje književnosti te spoznajama koje vrijednost one imaju u odgoju i obrazovanju djece, danas na tržištu postoji povelik broj slikovnica raznih vrsta. Što se tiče fizičkog izgleda slikovnica, Šišnović (2011) navodi kako bi bilo dobro da slikovnice budu manjih dimenzija, tako da odgovaraju veličini dječjih ruku i širini njihovog vidnog polja, odnosno dimenzija od 15x20 cm do 20x20 cm. Također, poželjno je da slikovnice nemaju oštre rubove, da su izrađene od čvrstog materijala ili pak od mekanog i lako savitljivog materijala, ili su uvezane, izrađene u raznim oblicima sa zvučnim efektima i slično. Slikovnice namijenjene djeci u trećoj i četvrtoj godini moraju sadržavati tekst većeg formata i slova moraju biti jednostavnog oblika; rastom djeteta, tekst će poprimati malo složeniji oblik te će veličina teksta biti onoga u početnici. Tekst koji je primjeren djeci je jednostavan, jezično točan te sadrži literarne vrijednosti; prilagođen je znanju koje dijete može imati bez da ga se podcjenjuje ili precjenjuje, razumljiv je te je zanimljiv i izbjegava stereotipe (Šišnović, 2011).

Mnogi autori navode kako je djeci dobro čitati od njihove najranije dobi. Autorice Martinović i Stričević (2011) navode kako je djeci već u prvoj polovici njihove prve godine, dok ona slušaju glasove oko sebe, dobro čitati slikovnice koje tvore neku priču te tako i na kraju druge godine života, kada djeca počinju razumjeti jednostavnije problemske situacije i radnje u priči. Djeci staroj između 6 i 12 mjeseci i u njihovoj drugoj godini odgovaraju slikovnice bez teksta, pojmovne slikovnice ili slikovnice sa malo teksta ili sa manjom količinom teksta u stihovima. U to vrijeme, roditelji mogu djeci čitati slikovnice ili objašnjavati slike koje se pojavljuju u njima te se na taj način uči djecu kako se ophoditi prema knjigama te pobuđuje radoznalost i interes za knjigama i čitanjem (Stričević, 2006., prema Martinović, Stričević, 2011). Za manju djecu najbolje su one slikovnice s malo detalja kako ne bi oduzimale pažnju od onoga što je u fokusu radnje slikovnice te kako ne bi pogrešno dale sliku pojmova o kojima se piše u slikovnici (Šišnović, 2011).

Šišnović (2011) govori kako starijoj djeci odgovaraju slikovnice bogatijeg sadržaja i ilustracija, a slikovnice bi trebalo osmisliti od jednostavnijeg sadržaja prema složenijem, ili od poznatog prema nepoznatom, tako da se prati dječji razvoj i oplemenjuje i postupno upotpunjava dječje znanje. Danas se djeci u trećoj i četvrtoj godini namjenjuju slikovnice sa složenijim tekstom čija se radnja bavi svakodnevnim pojavama i situacijama, životinjama i ljudima gdje se događa jednostavniji zaplet u priči. Kasnije, djeci predškolske dobi se nude slikovnice složenijeg teksta čija se radnja uopćava, govori se o likovima dalekih mjesta, iz različitih kultura i prirodi te im odgovaraju i bajke i basne (Stričević, 2006., prema Martinović, Stričević, 2011). Autorice navode kako se danas djeci od ranije dobi namjenjuju slikovnice određene količine teksta što može biti posljedica sve ranijeg uvođenja djece u pismenost, ali i boljem poznavanju dječjih sposobnosti, spoznaja i razumijevanja djetetova razvoja.

Danas, osim već navedenih obilježja kvalitetnih slikovnica, mnogi autori ističu i slažu se u tvrdnji da se prava kvaliteta slikovnice vidi iz teksta koji prati ilustracije i obratno. Uz tu tvrdnju, Batinić i Majhut (2000., prema Šišnović, 2011) ističu kako tekst i ilustracija moraju teći zajedno te da bi najkvalitetnije slikovnice nastale kada bi autor teksta također bio i autor ilustracija. Slikovnica, kao što je već navedeno, je dječja knjiga sačinjena od ilustracije i teksta; kada slika govori priču koju tekstualni dio piše, ona dijete može očarati, može razumjeti priču samim likovnim prikazom radnje, a čitanjem odraslih dijete može jasnije primiti poruku koja se htjela prenijeti u pisanju djela. Ispunjavanjem i usklađivanjem pedagoških i umjetničkih vrijednosti u slikovnici koja na dijete pozitivno utječe smatra se kvalitetnom slikovnicom (Šišnović, 2011).

Poželjno je da u izradi slikovnica nisu uključeni samo pisac i umjetnik, već da izradu slikovnice nadgledaju i pedagozi koji će moći utvrditi njenu odgojno-obrazovnu vrijednost, kao i stručnjaci na području umjetnosti i literarnog i likovnog stvaralaštva koji će moći jamčiti njihovu umjetničku vrijednost, ispravnost i kvalitetu. Iz toga slijedi da je kvalitetna slikovnica ona čiji su autori navedeni u slikovnici, a dodatna je kvaliteta i jamstvo kada su navedeni stručnjaci koji su provjerili i radili kao tim s primarnim autorima slikovnice. Anonimnost autora može dovesti u pitanje vrijednost i kvalitetu slikovnice te je iz toga poželjno da se podrijetlo slikovnica prepoznaje imenima autora koji su radili u izradbi ove dječje knjige (Martinović, Stričević, 2011).

Pak, postoje i drugi autori koji postavljaju dodatne kriterije za utvrđivanje kvalitete slikovnice. Ovdje se može uzeti primjer autora Crnkovića (1990) koji piše o savršenom preklapanju, suživotu dvaju glavnih elemenata slikovnice, književnog i umjetničkog djela. Autor piše o tome da upravo ova dva ključna elementa slikovnice mogu biti njeno dvostruko bogatstvo preklapanjem teksta i slike, ali može biti i njena propast u kojem oba mogu preći u kič i prenemaganje, pretjeran pokušaj uljepšavanja i doradivanja koji vodi ka degradaciji djela. Osim toga, slikovnica i njen umjetnički domet može uvelike ovisiti o grafičkoj industriji i njenoj izvedbi u proizvodnji slikovnice (Crnković, 1990).

Balić-Šimrak i Narančić Kovač (2011) pišu o kvaliteti slikovnice kao vrijednosti ilustracija, odnosno likovnog djela slikovnice, kojima je ona ispunjena, ističući važne elemente kvalitetno ilustrirane slikovnice: stilska pročišćenost, harmonija i ritam boja i naposljetku jedinstvena kompozicija kojom se omogućuje djetetu vizualno istraživanje detalja i skrivenih poruka.

Iz priloženog može se vidjeti svestranost procjenjivanja kvalitete te kako mnogo kriterija može biti ispitano, čak i presudni kada je riječ o dobrom odabiru slikovnice kojom će ispuniti sve ili većinu djetetovih potreba. Prema nekim autorima, važno je stvoriti dovoljnu količinu teksta naspram ilustracija koje će se ogledati jedno u drugom, ali neće pretjerivati ni u jednom djelu (Crnković, 1990; Batinić, Majhut, 2000., prema Šišnović, 2011), kvalitetna slikovnica je ona koja odgovara određenom uzrastu djeteta i kojom se poštuju njihovi interesi i potrebe (Martinović, Stričević, 2011), slikovnica je kvalitetna kada je u cijelosti izrađena za dijete, ugledajući se na fizičke sposobnosti i karakteristike djeteta (Šišnović, 2011), kvaliteta se može prikazati u obrazovnom ili odgojnom aspektu te naposljetku provjerenoj valjanosti i vjerodostojnosti podrijetla slikovnice (Šišnović, 2011; Martinović, Stričević, 2011).

5.3. Odgojni značaj slikovnice u životu djeteta

Kako bi se zadovoljio odgojni potencijal slikovnice, ona prvo mora zadovoljavati niz funkcija nakon čega ju dijete može koristiti kao medij koji povezuje njega i svijet koji ga okružuje, a koje ono želi pobliže shvatiti. Slikovnicom spoznaje sebe, ljude u svome životu i svoju okolinu, upoznaje situacije u svom obiteljskom, vrtićkom i društvenom okruženju. Slikovnicama, djeca jačaju veze sa bližnjima, roditeljima, prijateljima i ostalim važnim likovima u djetetovu životu. Slikovnicama, dijete se uči iznošenju i samom formiranju vlastitog mišljenja, gradi djetetove stavove, pomaže mu usmjeriti pozornost na veze između osoba, situacija i pojava, postaje sposobno uviđati i stvarati usporedbe, usmjerava dječju pozornost na moguće probleme ili problemske situacije te ga može podučiti njihovom rješavanju i samom prepoznavanju te slikovnicama dobiva uvid u vlastite emocije, potrebe, veze sa ljudima u njegovu životu; dijete slikovnicu može promatrati kao igru, ali kroz igru ponovno aktivno uči (Šišnović, 2011).

Odgajatelji mogu koristiti slikovnice u svom odgojno-obrazovnom radu. Zadaća odgajatelja je da knjige i slikovnice uvodi u život djeteta te im pokazuje njihove ilustracije, čita njihov tekst i provodi razgovor s djecom o njome. Bilo bi dobro da odgajatelj bira slikovnice koje će djeca usvajati tekstem i ilustracijama kojima je ispunjena te da bude prilagođena dobi djeteta, osvrćući se i na individualne razlike vrtićke skupine; slikovnica bi trebala biti prilagođena djeci na način da su u mogućnosti spoznavanja poruke koja se pokušava prenijeti slikovnicom. U vrtićkim aktivnostima slušanja i čitanja slikovnice, djeca se također upoznaju sa slušanom i pisanom riječju, a time se dodatno povećava njihov interes za knjigom (Zalar, Boštijančić, Schlosser, 2008, prema Višković, 2020). Aktivnostima sa slikovnicama, moguće je bogatiti djetetove govorno-jezične sposobnosti te poticanjem djece na razgovor dolazi do situacija u kojima djeca međusobno i odgajatelj i djeca stvaraju socio-emocionalne veze mnogim praktičnim aktivnostima (Petrović-Sočo, 1997, prema Višković, 2020).

5.4. Slikovnica kojom se prati cjeloviti razvoj djeteta (slikovnice za svaku dob)

Djeci starosne dobi do šest mjeseci najbolje odgovaraju slikovnice čiji je sadržaj pjesma ili brojčala iz razloga što se njima potiče razvoj intonacije i ritma govora, a kasnije to djeluje i na pravilan razvoj govora (Delzotto, 2015). Za djecu starosne dobi od šest do dvanaest mjeseci moguće je ponuditi slikovnice različitih materijala poput tkanine, spužve ili plastike. Osim toga, slikovnice u obliku lepeza i slikovnice koje se mogu rasklapati, otvarati, slagati i povlačiti su također prikladne za ovu starosnu dob te se ovim slikovnicama razvija djetetova fina motorika i utječe na pravilnu koordinaciju tijela (Lovrec, 2014, prema Zubić, 2019).

U dobi od dvije godine dobro je ponuditi djetetu slikovnicu čiji je sadržaj temeljen na predmetima i situacijama iz djetetove neposredne okoline. Iz razloga što u ovoj dobi djeca počinju i sama listati slikovnice i više značaja pridaju ilustracijama koje oplemenjuju tekst, djeci su prikladne slikovnice bez ili sa vrlo malom količinom teksta (Delzotto, 2015; Kovač, 2013, prema Zubić, 2019). Za ilustracije, poželjno je da su obojane jednostavnim, primarnim bojama i da prikazuju jednostavne, svakodnevne predmete koji su djeci već poznati (Lovrec, 2014, prema Zubić, 2019).

Djeca od treće i četvrte godine postupno usvajaju nove riječi koje pridodaju svom vokabularu te je djeci ove starosne dobi poželjno nuditi slikovnice malo kompleksnije radnje. Također je važno napomenuti kako je važno izbjegavati slikovnice u kojima su navedeni imena i slike predmeta čija je jedina svrha imenovanje objekata na ilustracijama (Kovač, 2013, prema Zubić, 2019). Priča koju slikovnica za ovu starosnu dob sadrži trebala bi imati radnju, jednostavniji zaplet i splet okolnosti te manji broj likova (Milašinić, 2017, prema Zubić, 2019).

Djeca dobi od četvrte do pete godine smatraju privlačnijim slikovnice s jednostavnijim zapletom u kojima su likovi i situacije bliske njihovom vlastitom iskustvu, ali s detaljnim ilustracijama (Lovrec, 2014, prema Zubić, 2019).

Oko pete godine dijete počinje usmjeravati veću pozornost na složenije ilustracije i likovne sadržaje pa će početi proučavati crteže u kojima je prisutno više različitih elemenata te odnose likova u akciji. K tome, djeca ove dobi će početi komentirati i zapažati detalje ilustracija koje prije nije u velikoj mjeri zapažalo (Kovač, 2013, prema Zubić, 2019).

U šestoj godini djece počinju pokazivati interes za bajke i basne, kao i tematika dalekih zemalja, krajeva, priče iz davnina i iz prošlosti (Delzotto, 2015, prema Zubić, 2019).

5.5. Početno opismenjavanje djece rane i predškolske dobi slikovnicama

Djeca počinju učiti od najranije dobi, a mnogi autori navode kako je to učenje uzrok djetetova urođenog afiniteta za istraživanjem i upoznavanjem svijeta oko sebe koje može biti uvjetovano poticajnim okruženjem u kojem ono raste i razvija se (Slunjski, 2001). Što se tiče ranog opismenjavanja i pripremanja djece na učenje pisanja i čitanja, vrtić te pogotovo predškolska godina sadrže veliku ulogu za usvajanje ovih vještina kod djece (Novović, Popović, 2020). Na ovom prijelaznom razdoblju između vrtića i škole, djeca mogu početi učiti osnove, poput pravilnog držanja olovke u ruci, razvijanja fine motorike praćenjem linija slova i brojeva u vježbenicama ili na radnim listovima, prepoznavanja slova i njihovog izgovaranja i slično.

Prema istraživanju Mullis, Martin, Foy i Drucker (2012) rani početak učenja čitanja i pozitivno ozračje u samom domu djeteta pogoduje djetetovim čitalačkim sposobnostima. Prema istraživanju, učenici osnovnih škola (četvrti i šesti razredi) čiji su roditelji izrazili da su i sami voljeli čitati, djecu su uključivali u čitalačke aktivnosti doma od najranije dobi, imali su više resursa za učenje i čija su djeca sudjelovala u ranom obrazovanju, imali su veće čitalačke uspjehe. Također, na pozitivan stav djece o čitanju i korištenju tiskanih materijala utječe i iskustvo, odnosno, uzor starije djece i roditelja koji bi se također bavili čitalačkim aktivnostima u okolini mlađeg djeteta. Rano obrazovanje u obliku ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u vrtićima ima važnu ulogu u pripremi djece za osnovnu školu, a djeca koja su polazila tri godine ili čak najmanje nešto više od godine dana u takvu instituciju pokazuju viši prosječni uspjeh od one koja su ju polazila godinu dana ili manje (Mullis, Martin, Foy, Drucker, 2012). Također, u istraživanjima koma se istraživalo u predškolskim institucijama i njihovim utjecajem na djecu koja polaze u školu utvrdila su da su djeca koja su pohađala vrtiće pokazala veću spremnost za usvajanjem čitalačkih vještina, pogotovo kod obitelji koji su slabijeg obrazovnog nivoa (Marjanović-Umek, Kranjc, Fekonja, Bajc, 2008, prema Novović, Popović, 2020).

Druga istraživanja kojima je uključeno korištenje multimedijских digitalnih slikovnica kod djece rane i predškolske dobi potvrđeno je da se njima povoljno utječe na razvijanje djetetove pismenosti (Karemaker, Pitchford, O'Maley, 2010; Korat i Shamir, 2012; Shamir i Shlafer, 2011, prema Novović, Popović, 2020). Ovdje nadalje autorice navode kako je veliki značaj ležao na sistematskom i organiziranom poučavanju i usmjeravanju djeteta i aktivnosti na području usvajanja pisanja i čitanja kako bi se u kasnijem obrazovanju bolje razvile i uvježbale čitalačke sposobnosti i sama pismenost (Novović, Popović, 2020).

Već iz navedenog može se vidjeti kako uporaba slikovnice, prve knjige djeteta, kao materijala za rano poučavanje i opismenjavanje djece rane i predškolske dobi može biti od velike koristi. Najbolje slikovnice koje se mogu koristiti, a da vrtićku djecu pripreme za školu i školsku razinu formalnog obrazovanja, su informativne i umjetničke slikovnice. Autorice Novović i Popović (2020) ovdje navode da je tako iz razloga što se upravo u prvim razredima osnovne škole djeca uče dvjema pristupima jeziku, odnosno uporabi umjetničkog i neumjetničkog jezika te da se najbolja distinkcija između ove dvije vrste može vidjeti iz prethodno navedenih vrsta slikovnica.

Informativne slikovnice, koje se također nazivaju i poučnim slikovnicama, sadrže pojave koje se mogu susresti u djetetovom neposrednom okruženju (biljni i životinjski svijet, društvo) te proučavanjem i razgovorom o pročitanom djeca stječu nova znanja iz područja kojima se

slikovnica bavi, proširuju vlastiti vokabular i “*usvajaju mnoge funkcionalne pojmove čijim se razumijevanjem otklanjaju semantički šumovi*” (str: 11) koji zbog nepoznavanja nekih riječi mogu djeci prenijeti nejasnu poruku (Nikolić, 2009, prema Novović, Popović, 2020). Ovakvim slikovnicama djeca doživljavaju realni, neumjetnički tekst pomoću kojeg stječu nova znanja i naučiti izražavati vlastite potrebe (Novović, Popović, 2020).

Umjetničkim se slikovnicama, također zvanim i slikovnicama poetskog tipa, stvaraju veze između djeteta i njegovog unutrašnjeg svijeta, u djetetu pobuđuje nova razmišljanja i emocije te nerijetkom upotrebom fantastičnih bića i personificiranja životinja i biljaka ona predstavlja prvi doticaj djeteta s književnošću (Novović, Popović, 2020).

Iz proučavanja slikovnica te slušanjem i promatranjem istih, djeca shvaćaju da ono što im čitaju odrasli sadržaj je koji se nalazi u znakovima koje sama još ne poznaju najbolje te time razvijaju razumijevanje za čitanje i ulogu teksta. Ovakvo upoznavanje pisane riječi ima vrlo važnu ulogu za daljnje razumijevanje i stvaranje unutrašnje motivacije djeteta za savladavanjem čitalačkih vještina (Novović, Popović, 2020).

Nakon poznavanja teksta i razumijevanja za što služi, slijedi “*uvježbavanje orijentacije u tekstu i upoznavanje s pismom*” (Novović, Popović, 2020, str. 13). Uz pomoć odgajatelja, djeca mogu učiti o grafičkim karakteristikama teksta i o formi i organizaciji teksta kroz spontane, ali i ciljane aktivnosti sa slikovnicama u kojima bi djeca mogla otkrivati i razgledavati strukture teksta i simbola, razlike između riječi, rečenica i odlomaka te prepoznavati raspored u tekstu. Kod orijentacije, djeca mogu gledati u slikovnicu dok odgajatelj čita i prolazi prstom po tekstu, time učeći kako se čita s lijeva na desno, od gore prema dolje. Ovo, dakako, ne moraju biti primarne aktivnosti, već one popratne koje će dovesti do boljeg razumijevanja riječi, strukture rečenica, njihova pravila i značenja (Novović, Popović, 2020).

6. LIKOVNE VRIJEDNOSTI SLIKOVNICE

6.1. Razvoj likovnih sposobnosti i djetetove osjetljivosti za estetiku

Dijete od osam mjeseci može se izražavati dodirivanjem, oblikovanjem raznih materijala rukama, građenjem kockicama te time nesvjesno zadovoljava osnovnu potrebu za vlastitim izražavanjem i stvaranjem. Djeca istražuju likovnost čim počnu spoznavati same sebe. Međutim, osim djetetovih spontanosti izražavanja i stvaranja, potrebno je da mu odrasli omoguće namjerno stvaranje, razne materijale kojima bi se ono moglo služiti i dati im prilike za izražavanjem, dijeljenjem vlastitih ideja i razgovorom. Ovakve vrste izražavanja mogu pozitivno utjecati na dijete te će se osjećati zadovoljnije i važnije što će direktno utjecati na njihovo samopouzdanje te će ih dalje pogurati ka kreativnom i originalnom likovnom stvaralaštvu (Balić-Šimrak, 2010).

Jedan od načina na koje se predškolsko dijete može upoznavati sa likovnom umjetnošću su slikovnice (Balić-Šimrak, 2010). Ilustracijom namijenjenom djeci ona se najčešće prvi put upoznaju slikovnicama. Slikovnicama i ilustracijama, djeca upoznaju novi način izražavanja simbolima, iz kojih ilustracije i dani simboli sadrže neko značenje. Ilustracijama dostupnim na stranicama dječjih knjiga i slikovnica djeci je omogućeno razvijanje vlastite mašte i kreativnosti u izražavanju te tvorenje vlastitih priča inspiriranih viđenim ilustracijama. Također, kod prikazivanja ilustracija slikovnice, djeca nerijetko znaju uzeti papir preko kojeg pokušavaju precrtati zadani lik na stranici. Važno je znati kako će dijete crtati ono što ga interesira te će koristiti materijale koji ga pri tom stvaranju uzbuđuju (Grgurić, Jakubin, 1996). Belamarić (1986) kaže kako je dijete potaknuto na likovno stvaralaštvo iz njegova odnosa sa okolinom. Likovni izraz ili jezik kojim se dijete služi u izražavanju je potencijal i karakter s kojim je dijete rođeno te se gradi iz spontanosti interakcija njegova unutrašnjeg svijeta i vanjske okoline (Belamarić, 1986). Glavna obilježja djetetova likovna izražavanja su spontanost, ritmičnost, sklad i ekspresija. Važno je napomenuti kako će dijete ispuniti svoj likovno-stvaralački potencijal ako je slobodan u svome izražavanju i korištenju materijala koji njemu odgovaraju (Grgurić, Jakubin, 1996). Iz toga možemo zaključiti kako je potrebno djeci nuditi poticajne materijale kojima će istraživati svoje sposobnosti, razvijati ih i bogatiti svoju maštu i kreativnost. Jedno od načina da se taj cilj postigne i da se omogući djetetu slobodno izražavanje, istraživanje materijala i njihovo korištenje je kroz nuđenje slikovnica kao primjer ilustracija, priče i likova koje ona sadrži kao nešto što bi dijete moglo koristiti u vlastitom stvaranju. Iz razloga što je djetetu bolje nuditi vizualne poticaje nego one apstraktne, slikovnice mogu biti odličan izbor kao poticaj za likovno stvaranje upravo iz razloga što, nakon čitanja

slikovnice, nerijetko dolazi do izrade crteža na temu pročitano. Tako, učitelji u nižim razredima osnovne škole, a time i odgajatelji, mogu provoditi razne grupne aktivnosti koje bi vodile k dječjem stvaralaštvu i likovnom izražavanju; to mogu biti izrade grupnih slikovnica, zbornika radova na temelju pročitano, plakata te mnoge druge (Visinko, 2000., prema Zubić, 2019).

Ilustrator, kao osoba koja ovoj knjizi za djecu pridaje likovno-umjetničku dimenziju, ima za cilj stvoriti sklad između teksta i slika te da isti budu smisleno povezani i prenose poruku autora. Elementi u slikovnici, kao što su linija, crta, oblik, boja i drugi, povezani su sa ostalim vidljivim elementima slikovnice. Slika i odnosi unutar nje ne moraju imati jasnu poruku na prvi pogled čitatelja, već bi trebala težiti istraživanju mogućeg skrivenog značenja ili namjene. Značenje se otkriva kroz analiziranje i interpretiranje ilustracija i teksta, a iz razloga što djeca pomno promatraju i primjećuju detalje u slikama, može se posebno utjecati na razvoj djetetove osjetljivosti za estetiku, ali i način komuniciranja likovnim izražavanjem (Dake, 2005, prema Brcko, 2018). Smisao za lijepim i estetski doživljaji mogu se razvijati kod djece čitanjem slikovnica i primanjem informacija osjetilima, pogotovo kada se radi o afektivnim aspektima slikovnice. Priča u slikovnici nije izgrađena samo idejom, slikom i pričom, već se sastoji i od osjećaja i iskustva koja primamo njenim čitanjem i listanjem. Iz tog je razloga, u vrtiću, djeci važno nuditi slikovnice, čitati im priče, pokazivati im ilustracije i sve elemente koji se nalaze u njoj kako bi se omogućio potpuni prijenos atmosfere i emocija koje slikovnica želi iskazati čitatelju (Rosenblatt, 1955., prema Helmy Parker, 2010., prema Brcko, 2018).

6.2. Ilustracija

Slikovnice kao literatura za djecu mogu postojati u svakom obliku, ali jedan je element neizmjenjiv u ovoj knjizi za djecu, a to je upravo ilustracija, odnosno, crtež koji prati ili oslikava radnju priče. Slikovnica se može sastojati od veće ili oskudnije količine teksta, ili može biti isključivo ilustrirana priča bez teksta. Međutim, ilustracija je ono što karakterizira slikovnicu te je ona ključan dio ove dječje književnosti. Autori Crnković i Težak (2002) kažu kako „*postoje slikovnice bez riječi ili s vrlo malo riječi, ali nema slikovnica bez slika*“ (str: 16). Kvaliteta slikovnice se može uvidjeti u analizi teksta i njegove radnje u ilustracijama. Ilustracija i tekst su povezani na tri načina: duhovno (doživljaj, ugođaj, opis), grafički (veličina ilustracije i slova) i tjelesno (slika mora pratiti tekst te se nalaziti uz njega) (Majhut, Zalar, 2008).

U današnje vrijeme, pitanje nužnosti ilustracije u dječjoj književnosti, pa time i u slikovnicama za djecu, interesira autore. Neki autori tvrde kako ilustracije i slike koje su postavljene na stranice dječje književnosti limitiraju dječju maštu, postavljaju nevidljivi zid za razvoj vlastite kreativnosti i stvaranje slika o tekstu koji se čita. Drugi, pak, smatraju kako se priča može izreći samim gledanjem u slike i praćenjem ilustracija koje ukrašavaju i tvore dječju književnost. Autorice Balić-Šimrak i Narančić Kovač (2011) tvrde kako u pojedinim slučajevima oba viđenja ilustracije mogu biti točna, međutim, kod djece rane i predškolske dobi koja nisu razvila sposobnost čitanja činjenica je da će prateći slike i ilustracije u knjizi ili slikovnici i sama naglas izgovaraju radnju koja se događa u slikovnici, analizirajući likove i situaciju koja se događa u štivu. Iz tog razloga, dvojba oko ilustracije i njene korisnosti ili njenom ograničavajućem elementu stavlja se u drugi plan jer dijete kroz proučavanje slika može razvijati svoj osjećaj za estetiku, a time i pridonosi razvoju dječjeg likovnog stvaralaštva (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011).

Autorice dalje tvrde kako bi se najefikasnije osigurao razvoj ove dvije sposobnosti, ilustracije kojima se oslikava dječja književnost moraju biti stilski pročišćene, moraju sadržavati harmoniju i ritam boja te „jedinstvenu kompoziciju koja vodi dijete kroz radnju te mu omogućuje vizualno istraživanje detalja i skrivenih poruka“ (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011, str: 11). Prema autoricama, kako bi ilustracija, a time naposljetku i slikovnica, bila kvalitetna mora se postići ravnoteža između forme i sadržaja ilustracije.

Balić-Šimrak i Narančić Kovač (2011) dijele pristupe izrade ilustracije slikovnica po sljedećih devet stilova:

- Apstraktni stil – jednostavan stil u kojem se ističu likovni elementi poput boje, oblika, forme i koncepta;
- Stripovski stil – zaigran stil koji je često i smiješnog karaktera, podsjeća na stripove iz dnevnog tiska;
- Eskpresionistički stil – bojom i potezima naglašava emocije koje je autor želio prenijeti;
- Impresionistički stil - sadrži svjetlosne efekte koji zaustavljaju priču u danom trenutku;
- Folklorni stil - veže se uz tradiciju kroz sadržaj i način izrade;
- Naivni stil – djeluje “dječje” u izvedbi kroz svoju plošnost i dvodimenzionalnost;
- Realistički stil – objekti i likovi su prikazani precizno i realno;
- Nadrealistički stil – nadrealno prikazivanje objekata i likova uz mnoštvo maštovitih detalja;

- Romantičarski stil - ukrašavanje, uokvirivanje prizora u slikovnici.

Važno je naglasiti kako ne postoji „najbolji“ stil u izradi slikovnice jer je svaki umjetnik vlastita individua, kao i svako dijete koje se razlikuje prema vlastitim ukusima; razvoj njihove vlastite kreativnosti i likovnosti ovisi o nuđenju različitih kvalitetnih slikovnica koje se razlikuju prema svome stilu oblikovanja.

Nadalje, slikovnica se koristi likovnim i književnim aspektima kako bi dočarala svoj doživljaj u cijelosti. Autorice Balić-Šimrak i Narančić Kovač (2011) također navode kako je nemoguće odvojiti ilustraciju od teksta i obratno bez da se kompletno djelo ne uništi ili izgubi svoj smisao. Milašinčić (2017) ovdje kaže kako je potrebno da autor ilustracija pri izradi slika prati riječi autora, ali i sam pridonese sinkronosti dvaju elemenata vlastitom uključenošću i trudom. Međutim, tekstopisac slikovnice bi trebao prepustiti dovoljno prostora ilustratoru kako bi u savršenoj mjeri mogao sam pridonijeti završnom produktu i u svom punom potencijalu bio u mogućnosti izraditi ilustracije koje će ispunjavati slikovnicu. Time bi se osiguralo upotpunjavanje teksta i ilustracije kojom bi tekst služio ilustraciji i obratno (Milašinčić, 2017).

6.2.1. Boja ilustracija

Boja, uz sami sadržaj slikovnice teksta i ilustracija, važan su element jedne slikovnice. Boje koje se koriste u prezentaciji ilustracija u velikoj mjeri mogu utjecati na privlačnost slikovnice. Bojama se djeci prenosi indirektna poruka, stvara se određeni ugođaj i atmosfera slikovnice te ona može utjecati na djetetov doživljaj. Ilustracije mogu biti akromatske, crno-bijele, gdje se ilustracije grade na odnosima između svjetlijih i tamnijih tonova sivih, crne i bijele; također postoje kromatske ilustracije, odnosno ilustracije u boji (Jakubin, 1999, prema Zubić, 2019). Iz razloga što korištenjem različitih boja u slikovnicama djeca lakše razlikuju elemente prikazane ilustracijama, slikovnice u boji su djeci puno privlačnije od crno-bijelih slikovnica. Bojama kojima se ilustrator služi može se utjecati na emotivno stanje djece te se bojama pridonosi cjelokupnom doživljaju slikovnice uz ilustracije i tekst (Barac, 2016). Najmlađoj djeci poželjno je ponuditi crno-bijele slikovnice zbog još nedovoljno razvijenog senzomotoričkog sustava. Kod djece mlađe dobi koriste se slikovnice u kojima se najčešće koriste primarne boje, žuta, crvena i plava te se time usvajaju boje i pojmovi. Slikovnice sa ovom paletom boja privlače pažnju djece te kao čiste, jarke boje sa malim udjelom sivog pigmenta smatraju se najprikladnijim za malu djecu (Zubić, 2019). Predškolskoj i starijoj djeci češće su namijenjene slikovnice širokih paleta boja koje se sastoje od raznih prijelaza i tonova,

a nerijetko se koriste i kombinacije slikarskih i crtačkih tehnika u kreiranju ilustracija (Lovrec, 2014, prema Zubić, 2019).

Svijetle se boje koriste kako bi pobudile sreću u djetetu, zajedno sa živopisnim jarkima, dok se tmurne i tamne boje koriste kako bi pojačali doživljaj već tužne priče koja se odvija u slikovnici. Jarke i svijetle boje daju osjećaj živosti, uzbuđenja, energičnosti te ih umjetnici smatraju živopisnima; smeđe, crvene i narančaste palete prenose osjećaj udobnosti i topline, dok plavi i ledeni tonovi daju osjećaj hladnoće, udaljenosti. Najčešće, paleta boja koja je korištena na naslovnici slikovnice odaje kojeg će ugođaja biti njen sadržaj (Barac, 2016). Na ugođaj slikovnice, osim boja, često može utjecati i dizajn, veličina i raspored teksta na stranicama slikovnice (Sipe, 2001). Suvremene slikovnice su većinom ispunjene bogatstvom boja i blještavim zlatnim i srebrnim detaljima. U usporedbi suvremene slikovnice s onima iz prošlog stoljeća, prva izvjesna razlika je upravo u količini korištenja boja, gdje se starije slikovnice sastoje od skromnije palete zbog što većeg smanjenja izdataka u izradi istih (Lovrec, 2014, prema Zubić, 2019). Autorica Brcko (2018) navodi kako dinamičnost i cjelokupan ugođaj same slikovnice ovisi o načinu korištenja boja, odnosno korištenja vedrih i svijetlih ili zagasitih i tamnih tonova.

Tekst u slikovnicama najčešće je crne boje, te se tek u nekoliko primjera slikovnica može vidjeti tekst u šarenim bojama čija je svrha izazivanje vedrine i energičnosti kod djece (Zubić, 2019). Također, tekst "iskače" iz klasične crne najčešće u situacijama kada je pozadina tamnih tonova; tada iz praktičnih, ali i ugođajnih razloga tekst poprima druge boje, najčešće bijelu (Lovrec, 2014).

6.2.2. Emocionalni doživljaj likovnih elemenata u slikovnicama

Uz tekstualni dio slikovnice, elementi koje čitatelj može vidjeti iz ilustracija također pridonose konačnom ugođaju koji određena slikovnica može sadržavati. Dakako, neki elementi i njihovo viđenje osnovano je načinom na koji su ljudi odgajani te kakve simbole prenosi pojedina kultura o istima. Međutim, postoji nekoliko elemenata koji su isti, ili barem slični u većini društava, te je to često boja. Boja se najčešće percipira onako kako ju pojedinac doživi u prirodi; zeleno se može povezati s mirnoćom, vitalnošću, živošću; žuta najčešće simbolizira sreću, a plava tugu, izdvojenost (Sipe, 2001). Autori ilustracija i drugih likovnih djela učestalo se koriste ovim značenjima u stvaranju svojih radova. Time uspijevaju u prenošenju određenog odabranog emocionalnog stanja na gledatelja, stvaraju određeni željeni ugođaj svojim radom i nesvjesno mogu tvoriti priču u mislima promatrača. Ugođaj i prijenos emocija može se

usavršiti korištenjem zasićenosti pojedinih pigmenata i boja, tonovima i nijansama (Sipe, 2001).

Na ugođaj slikovnice također može utjecati linija koja može biti tanka ili fina, koja daje poletan izgled ilustracijama i bestežinski dojam likova prikazanim na papiru. Također, ona može biti debela i definirajuća, dati dojam težine ilustraciji. Linijama se može prikazati pokret, sjena ili kontura (Doonan, 1993., prema Sipe, 2001). Glatkoća i tečnost linija može dati dojam mirnoće, spokojnosti u ilustracijama, ili mogu biti oštre, isprekidane te time dati dojam tjeskobe, straha, zastoja ili energije (Sipe, 2001). Osim linije, oblicima koji se prikazuju i načinom na koji su pozicionirani u ilustracijama također se može utjecati na čitateljeva emocionalna stanja; horizontalne linije ponovno odaju osjećaj mirnoće, harmonije i stabilnosti, vertikalne pokreta, uzbuđenja i energije, a dijagonalno pozicionirani likovi smatraju se najdinamičnijima od nabrojanih, pobuđujući osjećaj kretanja, tenzije. Zašiljeni oblici oštih rubova nerijetko ilustraciji pridaju osjećaj tjeskobe i bojazni zbog ljudske asocijacije sa oštrim predmetima koji mogu biti opasni, dok zaokruženi, obli i zakrivljeni oblici čitatelju odaju dojam sigurnosti i komfora (Sipe, 2001).

Pozicioniranje, odnosno kompozicija ovih likova i oblika na stranicama slikovnice također su od velike važnosti kako bi se postigao željeni efekt kod čitatelja; pozicioniranje oblika na gornji središnji dio slike implicira slobodu, trijumf, sreću ili duhovnost, dok postavljanje likova i oblika na donje središte stranice daje osjećaj težine, prizemljenosti te može prenositi dojam prijetnje ili tuge (Bang, 1991., prema Sipe, 2001). Kako se može i zaključiti, pozicija likova i oblika na središte stranice odaje njegovu važnost; prema Moebiusu (1986., prema Sipe, 2001), moguće je da su likovi koji su prikazani na lijevoj stranici sigurniji ili uvjereniji, iako su prikazani više u zatvorenom, skućenom prostoru, nego likovi prikazani na desnoj stranici koji su često pokretači avantura i kreću se prema riskantnijim situacijama. Slikovnice čiji ilustratori prate tijek radnje i slažu kompoziciju dio po dio osiguravaju da čitateljev pogled pomno prati splet okolnosti i situacija kroz protočnost sličica, likova i oblika kroz njihov cjeloviti raspored i boje (Sipe, 2001).

Ilustracije se mogu „čuti“ gustoćom ili prorijeđenosti stranica likovima, oblicima i ostalim ilustracijama gdje, stranice s manje elemenata prikazuju mirnoću i tišinu, a stranice ispunjene pregršću elemenata prenose osjećaj nemira, konstantnog zujanja i zauzetosti.

Povezanost ilustracija s emocijama koje mogu pobuditi se također može povezati sa gledištem u koji je ilustrator postavio čitatelja i daljine koja postoji između događaja na slici i čitatelja. Gledište u koji ilustrator postavlja čitatelja može biti iznad događaja koji se zbivaju, na odabranoj površini gdje će on gledati od dolje prema promatranom događaju ili će gledati

direktno radnju koja se zbiva u priči (Sipe, 2001). U slikovnicama, gledište ili stajalište promatrača je najčešće direktno usmjereno na radnju koja se odvija na stranicama. Međutim, mijenjanje perspektiva ilustracija može dati sasvim nov, dinamičan ugođaj slikovnicama. Daljina promatrača od radnje u slikovnici utječe na intenzitet emocija koje će on osjetiti, a koje autor želi prenijeti čitatelju. Promatrač koji je postavljen bliže događajima u slikovnici vjerojatno će jače osjećati emocionalni utjecaj te će vjerojatnije suosjećati sa likovima u priči, dok veća udaljenost od događaja utječe na čitateljevu objektivnost i ravnodušnost jer se on nalazi na sigurnoj udaljenosti od radnje (Sipe, 2001).

Također, uključenost čitatelja u radnju slikovnice može imati i okvir koji može, ali i ne mora postojati oko ilustracija. Uokvireni prikazi u slikovnicama, prema Moebiusu (1986., prema Sipe, 2001), služe kako bi dali prolazan i kratkotrajan pogled u njen svijet, dok ilustracije koje nisu uokvirene nude potpuni doživljaj svijeta u slikovnici, koji se također opisuje kao „pogled iznutra“. Kod ilustriranja, uokvirivanje može biti još jedan način da se prenese emotivni ugođaj slikovnice, a postojanost okvira može označavati jednu suzdržanost ili dublje promišljanje koje slikovnica želi izazvati kod svojih čitatelja. Za postavljanje pojedine emotivne pozadine važna je vrsta okvira koja će se koristiti u ilustriranju; točkasti okviri kao što to izvode u slikovnici „Chika Chika Boom Boom“ Billa Martina Juniora i Johna Archambaulta pridaje osjećaj energičnosti, odlučnosti i razigranosti djela. Autorica Jan Brett također pridaje veliki značaj ilustraciji okvira oko slika na stranicama slikovnice i time otkriva što će se dogoditi u nastavku ili izražava neku sporednu priču unutar slikovnice. Ovim načinom autori svojim slikovnicama dodaju novi sloj naracije njihove priče, tvore nove načine na koje svoje čitatelje pozivaju da sagledaju svaki detalj koji je predstavljen na stranicama ove dječje knjige i time uspijevaju čitatelja dodatno uvući u svijet u koji se nalazi unutar stranica (Sipe, 2001).

Fenomen „dramatičnosti dok čitatelj okreće sljedeću stranicu“ Sipe (2001) prvotno opisuje kao jednom manom, neprilikom kojom se ometa čitanje u knjigama i čitatelju daruju nepotrebnu stanku od nastavka istraživanja priče. Tako je isto s prijelomima na stranicama; one također u trenutku probijaju pripovijedanje autora i stvaraju smetnju u daljem praćenju priče. Međutim, u slikovnicama se ova neprilika počela koristiti kako bi se povećao doživljaj radnje i situacija u priči; u dobro isplaniranim slikovnicama, okretanje stranice može rezultirati vrhuncem doživljaja u radnji. Prijelomi stranica onda mogu djelovati kao znak za promjenu emocionalne pozadine, promjenu perspektiva, psiholoških stanja te na čitatelja mogu djelovati tako da ponovno usmjeri svoju pažnju i emocije na novonastalu situaciju potrebnom stankom koju su autori slikovnice uveli. Dobrim planiranjem okretanja stranica, njenih prijeloma i same izrade ilustracija autori u velikoj količini mogu utjecati na čitatelja; mogu povećati njegov interes i

predanost priči, potaknuti poistovjećivanje sa likovima ili pobuditi određene emocije u vezi likova i situacije u kojoj su se našli. Na taj način, dodatno se može doprinijeti čitateljevoj pozitivnoj ocjeni i iskustvu pojedine slikovnice (Sipe, 2001).

6.2.3. Likovne tehnike u izradi ilustracija

Najstarija poznata ilustracija, porijeklom iz kineske Dijamantne sutre iz 868. godine, tiskana je tehnikom drvoreza, što dokazuje značaj grafičke tehnike u izradi ilustracija u njenoj daljoj povijesti. Međutim, ilustracija u ovom tisku nije bila usko vezana uz slikovnicu ili ilustriranu knjigu; ilustracija je služila kao pomoćno sredstvo u oslikavanju i prikazu dijaloga kao što to biva u stripu (Zubić, 2019). U izradi ilustracija za slikovnice, različiti se autori koriste različitim tehnikama i načinima izražavanja; dok neki koriste jednu autentičnu tehniku za izradu ilustracija jedne slikovnice, nerijetko ima umjetnika koji koriste kombinacije više njih, na primjer, korištenje vodenih boja i tuša, odnosno, korištenje slikarskih i crtačkih tehnika. Korištenjem ovih tehnika izrade ilustracija nastoji se prenijeti učinak na čitatelja koji će slikovnicu pobliže promatrati i tražiti dublje značenje pojedinih ilustracija (Lovrec, 2014, prema Zubić, 2019).

Ilustratori najčešće koriste tehnike crtanja i slikarske tehnike u izradi svojih ilustracija za slikovnice. Tehnike crtanja uključuju korištenje olovke, bojica, pastelnih boja, krede, ugljena, tuša i flomastera. Slikarske tehnike sastoje se od akvarela, tempera, gvaša i kolaž papira, koji su ujedno i često korišteni u izradi slikovnica. Danas, sve je češće korištenje i digitalnih tehnika u izradi ilustracija za slikovnice kojom se uključuje upotreba pomagala poput računala, crtačkih programa, skenera i drugih. Osim ove tri likovne tehnike, ilustratori znaju koristiti vlastite, umjetničke crteže, samostalno ili kombinirajući ih dječjim crtežima, fotografijama; također postoje i takozvane lutkarske slikovnice koje nastaju izradom lutaka iz različitih materijala. Naravno, korištenje jedne ili više tehnika nije u relaciji s kvalitetom slikovnice. Dapače, likovne tehnike koje umjetnik koristi njegov je odabir te danas ne postoji informacija koja je tehnika najbolja u stvaranju ilustracija za dječje slikovnice (Lovrec, 2014). Svaki medij koji ilustrator koristi može imati svoje prednosti i mane; autor Sipe (2001) ovdje daje primjer sa akvarelom koji ilustraciji može dati poletan, impresionistički sjetan dojam, ali je manje precizan od, recimo tempera ili akrilnih boja koje njihovim nanosom na površinu mogu dočarati više sitnih detalja u čemu je akvarel veoma ograničavajući.

Mediji koji se koriste u ilustriranju slikovnice trebali bi se podudarati s pričom koju ona nastoji prenijeti čitatelju. Akvarel, odnosno vodene boje, se tako češće mogu koristiti u pričama koje

u čitatelju bude osjećaje nostalgije, tuge, sjetnosti, mirnoće jer one prenose osjećaj da se radnja promatra „iz vana“, kroz sloj nevidljivog stakla. Tako su, na primjer, mediji poput tempere i akrila prikladnije pričama koje zahtijevaju preciznost i bogatstvo detalja koji se ne bi mogli postići prethodno navedenim sredstvom (Sipe, 2001). Na ovaj se način, korištenjem različitih sredstava ilustriranja, također može prenijeti ugođaj i emocije koje se slikovnicom htjelo naglasiti.

Pojedini autori slikovnicu radije karakteriziraju poput djela kao što je film koji se proteže i odmata na tridesetak stranica nego na literarno ili umjetničko djelo (Considine, 1987, prema Sipe, 2001). Autori poput Nodelmana (1988, prema Sipe, 2001) potkrjepljuju tu tvrdnju iz razloga što se i ilustratori i redatelji filmova koriste „storyboardom“ kako bi pobliže isplanirali najbolje načine za izvođenje slikovnice. Time ilustratori, kao i režiseri, sagledavaju najbolji pogled i daljinu za pojedinu ilustraciju te ispituju na koji način bi se najbolje dočaralo ono što je autor teksta želio prenijeti čitatelju (Sipe, 2001). Međutim, prednost slikovnica jest da čitatelju daju vremena da bolje prouče ilustracije i dublje interpretiraju radnju, dok je u filmu scena brzo izmakla.

6.3.Format slikovnice

Formati za izradu knjiga su stojeći, ležeći i kvadratni. Stojeći se koristi za sve vrste knjiga. Ležeći se koristi za izradu kajdanki, ponekih udžbenika, slikovnica, knjiga i slično, a kvadratni se koriste za knjige, slikovnice, kataloge, prospekte i slično (Lovrec, 2014). Kod izrade slikovnica, najčešće je korišten stojeći, odnosno uspravni format, kao i za ostale vrste knjiga (Lovrec, 2014). Slikovnice su najčešće tanke, manje knjige koje se sastoje do najviše 36 stranica (Narančić Kovač, 2015., prema Brcko, 2018). Slikovnica bi trebala biti manjih dimenzija kako bi stala u dječje ruke i kako bi ona bez problema mogla okretati stranice i istraživati elemente koji se kriju u njoj. Danas, često postoje i drugi oblici i formati slikovnica, od okruglih do onih koje su, na primjer, u obliku cvijeta, mačke, kantice za zalijevanje i slično te ovi oblici ovise o odabiru autora, a oblik je često povezan sa temom same slikovnice.

Autor Doonan (1993, prema Sipe, 2001) ističe kako se odabirom formata slikovnice također prenosi poruka čitatelju te se već prije otvaranja iste može pretpostaviti što će se nalaziti u njenim stranicama; horizontalni ili ležeći oblik slikovnice najčešće se koristi u prikazivanju ilustracija koje će biti sačinjene od mnogo pozadinskih elemenata, slika ili krajolika, a vertikalni ili stojeći format slikovnice se koristi kako bi se prikazao ljudski lik izbliza (Doonan, 1993, prema Sipe, 2001). Odabirom formata također se može utjecati na razinu emocionalne

uključenosti čitatelja u listanju slikovnice na način da će čitatelj objektivnije gledati na radnju ako je slikovnica horizontalnog formata, a vertikalnim formatom će se čitatelj lakše i dublje poistovjetiti s likom iz priče te će osjećati veću razinu empatije prema radnji koja se zbiva (Doonan, 1993, Sipe, 2001).

6.4. Naslovna stranica

Naslovna stranica jedna je od najbitnijih elemenata slikovnice; bez da čitatelj obrati posebnu pažnju na nju, on time gubi prvi dojam koji se može steći o knjizi prije nego što se ona prelista. Naslovnom stranicom može se odati raspoloženje slikovnice, njena tematika te se mogu predstaviti likovi koji će se pojavljivati u slikovnici; time se može preskočiti uvod i autor može krenuti na pričanje priče (Sipe, 2001).

Boje naslova također mogu biti presudne u odabiru slikovnica jer, osim naslovne stranice, naslovom se također može privući ili odbiti mogućeg čitatelja. Osim ilustrirane naslovnice, fontom i bojom se također mogu ostaviti određeni emocionalni utisci na čitatelja koji bira svoju slikovnicu. Boja naslova slikovnice također prenosi i neku poruku čitatelju ili djeluje kao određeni simbol prije njenog otvaranja i istraživanja njenog sadržaja. Ono na što se mora usmjeriti posebna pozornost pri izradi naslovne stranice i naslova slikovnice jest kontrast boje pozadine i imena slikovnice kako bi čitatelj mogao razaznati o kojem se naslovu radi (Lovrec, 2014).

6.5. Uvez

Sipe (2001) tvrdi kako je odabir kvalitetnog uveza slikovnice od velikog značaja za određivanje debljine i usklađenosti stranica unutar nje, što je od najveće važnosti kada se radi o ilustracijama koje se protežu na dvije ili preko jedne cijele stranice. Isti autor također naglašava kako se na cjelokupnom dizajnu slikovnice mora raditi da, kada se svi dijelovi spoje, tvore smislenu cjelinu koju svaki dio međusobno upotpunjava te time rezultira kvalitetnom slikovnicom. Ponekad, u izradi posebnih izdanja za knjižnice, događaju se tehničke promjene u tiskanju slikovnica i zamjeni originalnog dizajna u onaj ekonomički isplativiji, najčešće se radi o promjeni iz tvrdih korica u meke; tim činom često se izmjenjuje boja korica i dimenzije slika unutar slikovnice. Slikovnica time ponekad izgubi prvi dojam koji bi se postigao originalnim izdanjem, međutim posebna se opreznost pridaje njegovoj izradi kako bi se

osigurao isti prikaz sadržaja, odnosno, kako se raspored slika na stranicama ne bi mijenjao (Sipe, 2001).

6.6.Korice

Korice knjiga, ali i slikovnica najčešće su izrađene tvrdog kartona. Osim kartona, u izradi slikovnica za djecu mogu se koristiti i materijali poput plastike ili spužve, a užom klasifikacijom one mogu biti tvrde sjajne ili mat te meke sjajne ili mat. Za djecu predškolske dobi se također često koristi plastificirana presvlaka u izradi slikovnica kako bi se djecu osiguralo od ozljeda zbog inače oštih rubova korica. Kartonke su slikovnice koje se izrađuju za najmlađu djecu; one su u cijelosti izrađene iz veoma čvrstog i tvrdog kartona kako bi se izbjeglo njeno deranje i kidanje. (Lovrec, 2014).

Što se tiče povezanosti radnje i korica slikovnice, neki autori tvrde kako autori slikovnica ponekad i započinju svoju priču upravo na koricama slikovnice kako bi se što prije prešlo na glavnu radnju unutar nje. Pogledom na korice, ali i cijelu njenu vanjštinu, čitatelj najčešće može odmah razaznati koja je tema slikovnice ili kojeg će biti ugođaja. Slikovnice koje se mogu smatrati kvalitetnima sastoje se od prednje i stražnje strane korica koja se međusobno upotpunjuju zajedno sa sadržajem unutar iste (Sipe, 2001).

7. ZAKLJUČAK

Uvidom u podatke koji se tiču likovnih elemenata slikovnica i na koji način ona mogu pospješiti razvoj djeteta, u najvećoj mjeri se piše o emocionalnom doživljaju slikovnica te na koji se način elementima poput kompozicije i boje utječe na dijete. Na taj način, razgovorom tijekom čitanja slikovnice, dijete može i samo istraživati emocionalna stanja koja se mogu ticati njega samoga, ali i ljudi oko sebe. Promatrajući pobliže radnju u priči slikovnice, dijete se može poistovjetiti s likovima, a punim prikazom slike na cijeloj stranici u kojoj je dijete „oči u oči“ sa drugim likovima, tada najintenzivnije i empatično može proživjeti priču slikovnice. Emocionalni doživljaj likovnih elemenata u slikovnicama. Kao dio literature koja se smatra najprikladnijom u nuđenju djetetu, slikovnica sadrži bitne odgojno-obrazovne elemente i sastoji se od mnoštva funkcija koje se mogu zadovoljavati.

Međutim, danas je važnije usmjeriti pozornost na detalje na koje čitatelj ne gleda kao bitne elemente slikovnice; umjesto samog dizajna koji u suvremenom dobu čitatelja mami blještavim detaljima, važnije je sagledati osnovne informacije o podrijetlu slikovnice, pogledu koji je autor želio iskazati u priči te usmjeriti pozornost na poruku koju slikovnica šalje. Iz razloga što se mnogo informacija može dobiti iz naslovne stranice slikovnice i što one mogu biti oku privlačne, često se prethodno navedene vrijednosti znaju potkrasti te su slikovnice kupljene zbog njenog atraktivnog izgleda. Ponekad, u kupnji slikovnica dijete može imati najveću ulogu jer, naposljetku, knjiga je namijenjena njemu te bi se iskazivanjem interesa za određenom slikovnicom i kupnjom iste mogla razvijati njegova samostalnost i samopouzdanje.

Mnogi aspekti djetetovog stvaralaštva i razvoja mogu se poduprijeti slikovnicom. Razvoj likovnih sposobnosti i djetetove osjetljivosti za estetiku, ali i u ostalim naslovima šestog poglavlja; slikovnica može služiti kao fizički, vidljivi motiv u kreiranju i vlastitom likovnom stvaranju, istraživanju različitih likovnih tehnika, eksperimentiranju u stvaranju i korištenju različitih materijala, u emocionalnom razvoju mogu poslužiti simboli kojima slikovnica obiluje, pričama koje dijete sluša i prati, o kojima razmišlja i pronalazi sebe samog ili svoje bližnje, u jezičnom razvoju riječima koje može naučiti iz slikovnica, razgovorom o pročitanom te propitkivanju. Slikovnica je prepuna materijala kojima se dijete može služiti kako bi se optimalno razvijalo, a njene vizualne komponente su važne u stvaranju cjelokupnog dojma ove dječje književnosti.

LITERATURA

1. Badurina-Tomić, A. (2019). Uloga problemske slikovnice u razvojnoj biblioterapiji. Sveučilište u Zadru. Diplomski rad.
2. Balić Šimrak, A. (2010). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 16/17 (62-63), 2-8.
3. Balić-Šimrak, A., Narančić Kovač, S. (2011). Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama. *Dijete, vrtić, obitelj*, 17 (66).
4. Barac, T. (2016). Izrada ilustrirane slikovnice "Petra i pile". Sveučilište u Zagrebu: Grafički fakultet. Završni rad.
5. Batinić, Š. (2005). "Crna pedagogija" u hrvatskim dječjim časopisima 19. stoljeća. *Anali za povijest odgoja*, 4, 37.
6. Belamarić, D. (1986). Dijete i oblik: Likovni jezik predškolske djece. Zagreb: Školska knjiga.
7. Brcko, K. (2018). Estetska vrijednost slikovnice. Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Završni rad.
8. Crnković, M. (1990). Dječja književnost. Zagreb: Školska knjiga.
9. Crnković, M., Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine*, Zagreb: Znanje.
10. Delzotto, L. (2015). Tkana slikovnica. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli: Odjel za odgojne i obrazovne znanosti. Završni rad.
11. Epstein C. (1991). *The Art of Writing for Children: Skills and Techniques of the Craft*, Rotterdam: Archon books.
12. Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). Vizualno likovni odgoj i obrazovanje. Zagreb: Educa.
13. Hameršak, M. (2014). Zašto su izgubljene prve hrvatske slikovnice? Dječja književnost između knjige i igračke. *Etnološka istraživanja*, (18/19), 57-75.
14. Jambrišak, M. (1901). *Na domaćem ognjištu*, Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor u Zagrebu.

15. Kalić, K. (2019). Ilustracija slikovnica - dječja perspektiva. Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Diplomski rad.
16. Lovrec, A. (2014). Oblikovanje edukativne slikovnice i istraživanje slikovnice kao grafičkog medija. Sveučilište u Zagreb, Grafički fakultet. Završni rad.
17. Majhut, B. (2013). Počeci hrvatske slikovnice. *Dijete, vrtić, obitelj*, 19 (71), 20–22.
18. Majhut, B., Zalar, D. (2008). „Slikovnica“. U Hrvatska književna enciklopedija, Leksiografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb.
19. Martinović, I., Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium*, 4 (1), 39-63.
20. Miljan, Z. (2013). Dječje radosti 19. stoljeća – slikovnica – edukativna dječja igračka. *Povijest u nastavi*, 21 (1), 1-21.
21. Mullis, I. V., Martin, M. O., Foy, P., Drucker, K. T. (2012). PIRLS 2011 International Results in Reading. *International Association for the Evaluation of Educational Achievement*. Herengracht 487, Amsterdam, 1017 BT, The Netherlands.
22. Novović, T., Popović, D. (2020). Uloga slikovnice u procesu početnog opismenjavanja u vrtiću i školi. *Krugovi detinjstva*, 1, 7-21.
23. Sipe, L.R. (2001). Picturebooks as Aesthetic Objects. *Literacy Teaching and Learning* 6(1) p. 23-42.
24. Slunjski, E. (2001). Integrirani predškolski kurikulum: rad djece na projektima. Zagreb: Mali profesor.
25. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi. *Priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*. Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.
26. Šišnović, I. (2011). Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice. *Dijete, vrtić, obitelj*, 17 (66), 8-9.
27. Verdonik, M. (2015). Slikovnica – prva knjiga djeteta. Nastavni materijal. Dostupno na: [SLIKOVNICA – PRVA KNJIGA DJETETA \(uniri.hr\)](http://uniri.hr) (pristupljeno 22. travnja 2021.)
28. Višković, D.K. (2020). Odgojna funkcija slikovnice i njena primjena u vrtiću i obitelji. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Završni rad.

29. Zubić, L. (2019). Likovno oblikovanje slikovnice tehnikama prostorno-plastičnog oblikovanja. Sveučilište u Zagrebu: Učiteljski fakultet. Završni rad.